

Číslovka 100 + jméno

1. Ve spojení číslovky *sto* s počítaným jménem se skloňuje číslovka *sto* (podle *město*) i jméno: *ke stu korunám*.
2. Číslovka se skloňuje a jméno zůstává ve 2. pádě: *ke stu korun*.
3. Číslovka zůstává nesklonná, skloňuje se jen jméno: *ke sto korunám*.

Číslovka *sto* má ve spojení s číslovkou *dvě* v 1. a 4. pádě spisovný tvar *dvě stě*, který je duálový. Někdy užívané tvary *dvě sta* či *dva sta* spisovně nejsou.

Číslovka 1000 + jméno

V 7. p. j. č. a 3., 6. a 7. p. mn. č. existují dvě možnosti skloňování:

1. Skloňuje se *tisíc (stoj)* a jméno zůstává ve 2. pádě: *s tisícem korun, k tisícům korun* atd.
2. Číslovka zůstává ve tvaru končícím na *-i* a skloňuje se jméno: *s tisíci korunami, k tisíci korunám* atd.

- 5** Zapište správné tvary výrazů v závorkách. Podle kterých vzorů se skloňují číslovky milion a miliarda?
- (200 diváci) odešlo krátce před koncem zápasu. Koncert se konal před (15 000 diváci)
 Cena akcií společnosti se stále držela pod (100 koruny) Žil si velmi po-
 klidně ve vesnici o (1 000 obyvatel) Přčetl jsem už asi (300 detektivky)
 Ze (100 uchazeči) bylo letos přijato jen šedesát. Mezi (milion) a (miliarda)
 je tisícinásobný rozdíl. Ke (200 fanoušci) domácích se připojilo (300 příznivci)
 hostujícího mužstva. Vedl banální řeči s (1 000 podtexty) Zatím ujel na kole asi
 (500 kilometry) Zjištěná škoda se blíží k jedné (miliarda dolary) Archeologové
 objevili šest hrobů z doby před (4 000 roky) Z (10 000 fotografie) má pro mě
 význam právě tato jedna. Ten film se líbí (100 milionů lidí), ale já ho nesnáším.

Neurčitá číslovka **mnoho** má jen dva tvary: v 1. a 4. pádě *mnoho*, v ostatních *mnoha*.

Neurčitá číslovka **málo** se jako samostatné slovo skloňuje podle vzoru **město**. Ve spojení s počítaným jménem bývá častěji **nesklonná** (*s málo věcmi*). Pokud se skloňuje, počítané jméno zůstává ve tvaru 2. p. mn. č. (*o málu věcí, s málem věcí*).

- 6** Zvolte vhodné tvary slov v závorkách. Označte případy, kde jsou dvě možnosti vyjádření:
- Znal se s (mnoho slavných herců). Bud' spokojen s (málo). V (mnoho zemí) se jezdí vlevo. Rozumí jen (málo věcí). O (málo nemocí) se dá s jistotou říct, že známe jejich příčiny. K (mnoho sportovců) se jejich fanoušci nechovají ohleduplně. Radostí si mohla dopřát jen po (málo). Patří k (málo českých novinářů), kteří psali objektivně o ekologické problematice.

V kombinovaných číslovkových výrazech základních číslovek, které označují vyšší hodnoty (nad 99), se:

- a) mohou skloňovat všechny jednotlivé číslovky (*s tisíci šesti sty osmdesáti dvěma korunami*),
- b) skloňujeme jen výrazy označující jednotky a desítky (*s tisíc šest set osmdesát(i) dvěma korunami*),
- c) může zůstat celý výraz nesklonný, např. v odborných textech (*s tisíc šest set osmdesát dva metry*).

Pokud je kombinovaný číslovkový výraz zakončený číslovkou **jedna** spojen s počítaným jménem, jsou možné tvary: *dvacet jeden chlapec, dvacet jedna chlapců, jedenadvacet chlapců*.

Složené základní číslovky se píší zvlášť, např. **dvacet tři, padesát šest**. Dohromady je píšeme z praktických důvodů pouze na poštovních poukázkách. Uvádíme-li základní číslovky v podobě **triadvacet, šestapadesát**, píšeme je dohromady.

- 7** Přečtěte správné číslovky s počítanými jmény:
- Honza mi přispěl (1 500 korun) na dovolenou. V sále jsme napočítali (534 sedadlo). Kombinaci češtiny s dějepisem studuje letos (41 student). Loni byl dokončen objekt s (642 místnost). Co budete dělat s vyhranými (132 000 koruna)? České dráhy přepravily v červnu (2 533 428 tuna zboží). Divadelní představení se pořádá pro (101 divák). V květnu se narodilo (31 chlapec) a (22 dívka). Cena za úpravu vody se přiblížila ke (200 780 korun). V posledních letech jsme (1 642 zaměstnanec) umožnili absolvovat kurzy angličtiny.

- 8** Vysvětlete význam spojení, a pokud znáte další, která obsahují číslovku, napište je:
Byl se všim hotov jedna dvě. Je s ním jedna ruka. Mám sto chutí odjet hned teď. Práce nám šla jedna radost.
Měla to až z druhé ruky.

Ve spojení s pomnožným jménem označují tvary *dvoje, troje, čtvery* apod. **pouhý počet**. Jedná se tedy o číslovky významem **základní**, např. *dvoje dveře*. Tvary *dvojí, trojí, čtverý* apod. udávají **počet druhů**, např. *dvojí dveře*. Jsou to číslovky **druhov**.

- 9** Zvolte správné tvary číslovek:

Ve městě zrušili už (3) jesle. Zbývala mu ještě (3) vrátka a byl u cíle. Potřeboval by (2) zimní rukavice. (4) Vánoce jsme strávili na venkově. Objednal si (5) noviny. Zdědil jsem po dědečkovi (6) kapesní hodinky. Ve společnosti vznikla jakási (2) morálka. Dělal mi (3) radost. Včera popíjeli (2) víno. Byl to účastník (3) olympijských her.

- 10** Znáte ustálená spojení slov s číslovkami typu: čtvero, patero, sedmero, devatero? Např. devatero řemesel. Poradte se ve dvojicích a napište jich co nejvíce.

Najděte tato ustálená spojení v Českém národním korpusu. Uvědomte si, že číslovky druhové se zde užívají místo číslovek základních.

- 11** a) Označte křížkem správné tvrzení:

- Letopočty se mohou číst jako číslovky základní nebo řadové.
- Za řadovými číslovkami zapsanými číslicí se nepíše tečka.
- Tečku píšeme za letopočtem.
- Tečka se nepíše za označením stránky, kapitoly, cvičení atd., pokud stojí číslovka za jménem (strana 6).
- Mezi číslicemi označujícími hodiny a minuty (např. na pozvánce) se píše tečka (v 10.30 hodin).
- Mezi číslicí a značkou vyjádřenou přídavným jménem se nepíše mezera: 20km rychlost/20kilometrvá rychlost = dvacetikilometrová rychlost.
- Psaní typu 20-ti metrový, 5-ti procentní je chybné.
- Za datem napsaným zlomkem se nepíše tečka.
- Za základními číslovkami píšeme tečku.
- U jmen panovníků se za řadovou číslovkou píše tečka (Karel IV.).
- Slovní vyjádření základních číslovek píšeme zvlášť, např. tři sta pět.

b) Chybná tvrzení opravte. Vysvětlení hledejte v Pravidlech českého pravopisu.

- 12** V některých větách jsou chyby. Opravte je a zformulujte zdůvodnění:

Měli jsme odpolední vyučování od třech do čtyřech. 6 hodina skončila a my jsme mohli odejít domů. Od 8 do 9 mám angličtinu, takže kolem 10 už budu v práci. Nezládl zatáčku ve 120km rychlosti. V Orlických horách napadlo stopadesát centimetrů sněhu. Potřebné informace najdeš ve svazku 6., na stránce 58., kapitole 12. Přijedte vlakem v 8,40, abyste stihli přednášku. Naplň láhev ze ¾ vodou. Muži běželi štafetu na 4 × 10 km. Přišla jsem před dvěma a půl hodinami. Z knihovny mu poslali už dva krát upomínku. Měřila jen metr čtyřicet sedm. Polohový závod uplaval za 2:41. V noci byl 15stupňový mráz.

Některá vysvětlení pravopisných jevů najdete v Pravidlech českého pravopisu v oddíle věnovaném zkratkám a značkám.

Co mám umět

- 1** Charakterizujte následující jevy:
vzory podstatných jmen – vzory přídavných jmen – jmenné tvary přídavných jmen – stupňování – druhy zájmen – rodová zájmena – bezrodá zájmena – druhy číslovek
- 2** K jednotlivým pojmům přiřadte jejich latinské ekvivalenty:
podstatná jména – přídavná jména – zájmena – číslovky
adjektiva, numeralia, substantiva, pronomina

4. pád	téhož (živ.) týž, tentýž (neživ.)	touž, tutéž	totéž
6. pád	(o) témž(e), tomtéž	(o) téže	(o) témž(e), tomtéž
7. pád	týmž, tímtež	touž, toutéž	týmž, tímtež

Množné číslo	Rod mužský	Rod ženský	Rod střední
1. pád	tíž, titíž (živ.) tytéž (neživ.)	tytéž	táž, tatáž
2. pád	týchž	týchž	týchž
3. pád	týmž	týmž	týmž
4. pád	tytéž	tytéž	táž, tatáž
6. pád	(o) týchž	(o) týchž	(o) týchž
7. pád	týmiž	týmiž	týmiž

Ve spojení s podstatnými jmény uši, oči, ruce, nohy má 7. pád podobu *týmaž*.

Přivlastňovací zájmena *můj, tvůj, svůj* mají jednak tvary shodné s přídavnými jmény, *jednak* tvary jiné, srov.:

Jednotné číslo	Rod mužský	Rod ženský	Rod střední
1. pád	můj	má, moje	mé, moje
2. pád	mého	mé, mojí	mého
3. pád	mému	mé, mojí	mému
4. pád	mého (živ.) můj (neživ.)	mou, moji	mé, moje
6. pád	(o) mém	(o) mé, mojí	(o) mém
7. pád	mým	mou, mojí	mým

Množné číslo	Rod mužský	Rod ženský	Rod střední
1. pád	mí, moji (živ.) mé, moje (neživ.)	mé, moje	má, moje
2. pád	mých	mých	mých
3. pád	mým	mým	mým
4. pád	mé, moje	má, moje	má, moje
6. pád	(o) mých	(o) mých	(o) mých
7. pád	mými	mými	mými

Obdobně se skloňují zájmena *tvůj, svůj*. Kratší i delší tvary se užívají bez rozlišení, delší tvary jsou běžnější v hovorovém jazyce.

ČÍSLOVKY

☐ 137. Číslovky jsou slova, která označují počet, pořadí nebo číselně vyjádřený vztah mezi skutečnostmi.

Číslovky, které vyjadřují určitý počet, určité pořadí atd., nazýváme číslovkami *určitými*. Můžeme je vyjádřit číslicemi, např. *tři, třetí, troje, třikrát, trojnásobný*. Číslovky, které nevyjadřují určitý, přesný počet, určité, přesné pořadí atd., ale jen neurčitý počet, pořadí atd., nazýváme číslovkami *neurčitými*. Nemůžeme je vyjádřit číslicemi, např. *několik, mnoho, málo, dost, trochu*. Za číslovky je možno pokládat i slova *pár, tucet, mandel, kopa*, která původně znamenala přesný počet; výraz *mandel*, původně znamenající „15“, vymizel se změnou zemědělské technologie (bylo to původně 15 snopů seskupených tak, aby na obilí nepršelo), výrazy *pár,*

původně „2“, a kopa, původně „60“, se dnes používají i pro neurčitý počet. Proto je přesná hranice mezi číslovkami a jinými slovními druhy těžko definovatelná. Je to hranice významová, nikoli formálně tvaroslovná.

Podle významu rozeznáváme:

Číslovky **základní** vyjadřují počet jako odpověď na otázku **kolik?** (*jeden, dva, oba, tři... jedenáct... dvacet... sto...*).

Číslovky **řadové** označují pořadí jako odpověď na otázku **kolikátý?** (*první, druhý, třetí... jedenáctý... dvacátý... stý...*).

Číslovky **druhov** označují počet druhů jako odpověď na otázku **kolikerý?** (*dvoji, troji, čtveři, paterý... tisícový...*).

Číslovky **souborové** označují počet ustálených souborů předmětů jako odpověď na otázku **kolikero?** (*jedny boty, dvoje dveře, troje prádlo... devatero řemesel... tisícero punčoch* apod.). V některých mluvnicích bývají ztotožňovány s číslovkami druhovými; neprávem, i když se *housle* (číslovkou druhovou) „dva druhy houslí v orchestru, tj. první a druhé“. Řeknu-li *v ledničce je dvoje máslo*, mám na mysli dva kusy; *dvoji máslo* by bylo „každé o různé kvalitě, z různých důvodů není vhodné dát počítaný předmět do tvaru množného čísla.

Číslovky **násobné** vyjadřují, kolikrát se něco vyskytuje, případně kolikrát se něco zná, dávají tedy odpověď na otázku **kolikrát?** nebo **kolikanásobný?** (*jednou/jedenkrát, dvakrát, třikrát... stokrát...*; *jednoduchý, dvojitý, trojitý; dvojnásob(ně)/dvojnásobný, trojnázakončením jako přídavná jména.*

Číslovky **podílné** vyjadřují počet dílů, na něž je celek rozdělen, tedy dávají odpověď na otázku **jaký podíl?** (*polovina, třetina, čtvrtina, pětina... setina... tisícina...*). Bývají mezi ně řazena také slova *půl, čtvrt*, která lze chápat podle kontextu i jako jména podstatná.

Číslovky **skupinové** vyjadřují, jak velká je skupina počítaných předmětů (*dvojice, trojice, čtveřice, pětiice...*). Je-li skupina složena ze sedmi a více členů, používá se tzv. číselných podstatných jmen typu *sedma/sedmička, osma/osmička, devítka... stovka... tisícovka*; tato slova se obvykle za číslovky nepovažují, protože pojmenovávají číslice nebo předměty číslicí označené (*sedmička* = vůz č. 7, tabulka s číslicí 7, karta s hodnotou 7 apod.), takže jména typu *jednička, dvojka...* se obvykle považují za jména podstatná.

K číslovkám patří i příslovce typu *dvojmo, trojmo, čtvermo* (od vyššího počtu se netvoří) a předložkové výrazy typu *po dvou, po třech...* ve významu „ve skupině o daném počtu“ (výraz *po čtyřech*, týkající se způsobu chození zvířat, však nemá tento charakter). Některé mluvnice považují tyto výrazy za číslovky podílné.

Číslovky základní

☐ 138. Číslovky *jeden, dva, tři, čtyři* se ve spojení s podstatnými jmény chovají jako přídavná jména a také se tak skloňují. Číslovky *jeden* a *dva* rozlišují gramatický rod, číslovka *jeden* může být i ve tvaru množného čísla (*jedni přišli a jiní odešli*), pak ale nemá platnost číslovky, nýbrž zájmena, zpravidla neurčitého. Číslovka *dva* má stejné tvary pro rod ženský a střední. Číslovky *tři, čtyři* gramatický rod nerozlišují.

Pokud je třeba vyjádřit počet dva pro členy skupiny, která více než dva členy nemá, užívá se číslovky *oba*, která se skloňuje a spojuje s počítaným předmětem stejně jako číslovka *dva*. Ve srovnatelném významu pro větší skupiny se používá výrazů typu *všichni tři, všichni čtyři...*

☐ 139. Číslovky základní od pěti výše mají povahu podstatných jmen a podle toho se skloňují. Počítaný předmět je ve tvaru 2. pádu vždy, je-li číslovka ve tvaru 1. pádu, a někdy také tehdy, je-li číslovka ve tvaru jiného pádu. Je-li číslovka ve tvaru jiného pádu než 1., může se počítaný předmět skloňovat; u číslovek *pět až devětadevadesát* je skloňování počítaného předmětu běžné (*k pěti letům, po pěti letech, před pěti lety*), u číslovek od *sto* výše závisí na poslední části číslovky (*ke stu let, ale ke sto padesáti letům* apod.).

Číslovky *sedm, osm* vyslovujeme spisovně také *sedám, osám*, -a se nepíše. Číslovky složené z desítek od dvaceti výše a jednotek, tedy pro 21–99, mohou mít dvojnásobnou podobu: *jed(e)nadvacet, dvaadvacet...* nebo *dvacet jeden/jedna, dvacet dva...* Doporučuje se při počtech a při diktování čísel používat způsobu druhého, aby sled desítka – jednotka zůstal zachován, zejména stojí-li v sousedství hodnoty vyššího řádu, stovky či tisíce. Při tomto sledu píšeme, vypisujeme-li číslovku slovy, každou část zvlášť (*čtyřicet tři*). V hovorovém jazyce je běžnější užívání tvarů typu *dvaadvacet, třiašedesát*; ty píšeme dohromady, po slově *dva-* vyslovujeme i píšeme další *a*. Správné jsou tvary typu *jedna-* i typu *jedena-*. Pokud nenásleduje pojmenování počítaného předmětu, klademe při prvním způsobu tvar číslovky *jedna* ženského rodu; takto i v případě, že tvar *jedna* stojí samostatně (*bydlím v Praze jedna „ve středu Prahy“*).

□ 140. Počítaný předmět po číslovce složené z jednotek a čísel vyšších hodnot může v případě, že je na místě jednotek tvar *jeden/jedna/jedno*, být ve tvaru jednotného čísla v odpovídajícím pádu: *dvacet jeden voják pochodoval, viděl jsem dvacet jednoho vojáka pochodovat*. Jsou to však tvary strojené, mnohdy nevhodné (*sto jeden člen sboru zpíval dvojhlasně píseň*), proto dáváme přednost vyjádření typu *Vojáci v počtu dvacet jeden/jedna pochodovali, příp. jednadvacet vojáků pochodovalo*. Sloveso vztahující se k výrazům s číslovkami *pět až devadesát devět* má tvar středního rodu (*pět lidí přišlo*).

Prívlastek vyjádřený přídavným jménem se neshoduje s číslovkou, ale s počítaným předmětem (*plných pět litrů, plným pěti litrům, plnými pěti litry*). Toto platí v celém rozsahu, užijeme-li pro 21–99 tvary typu *dvaadvacet*: *dvaadvacet žáků bylo zkoušeno, se všemi dvaadvaceti žáky se známe*. Užijeme-li tvary typu *dvacet dva*, máme obě možnosti: *dvacet dva žáků bylo zkoušeno i dvacet dva žáci byli zkoušeni; dvacet jeden žák byl zkoušen i dvacet jedna žáků bylo zkoušeno* (obdobně u výrazů zakončených na *tři, čtyři*).

□ 141. Skloňování číslovek základních

Číslovky *jeden, jedna, jedno* se skloňují jako *ten, ta, to*.

Číslovky *dva, oba* se skloňují takto:

	Rod mužský	Rod ženský a střední
1. a 4. pád	dva, oba	dvě, obě
2. a 6. pád	dvou, obou	dvou, obou
3. a 7. pád	dvěma, oběma	dvěma, oběma

Jsou to tzv. tvary dvojnásobné jako u slov *oči, uši, ruce, nohy*.

Číslovky *tři, čtyři* se skloňují jako podstatná jména vzoru *kost*, liší se jen 2. pád *čtyř* a 7. pád *třemi*. Srovnej:

1. pád	tři	čtyři
2. pád	tří/třech	čtyř/čtyřech
3. pád	třem	čtyřem
4. pád	tří	čtyři
6. pád	(o) třech	(o) čtyřech
7. pád	třemi	čtyřmi

Ve spojení se jmény *uši, oči, ruce, nohy* se v 7. pádě užívá tvarů *třema, čtyřma* (*nohama* apod.).

Číslovky *pět až devěadesát* mají v 1. a 4. pádě základní tvar, v ostatních pádech koncovku *-i* (*pěti, šesti...*). Spisovně je *deseti* i *desíti*.

Číslovka *sto* se skloňuje podle vzoru *město*, ale někdy ve spojení s počítaným předmětem bývá nesklonná, např. *ke sto korunám, o sto korunách, se sto korunami* (vedle *ke stu korun, o stu korun/korunách, se stem korun*). Číslovky od 101 výše se skloňují podle toho, která číslovka stojí na konci výrazu.

Číslovka *tisíc* se skloňuje podle vzoru *stroj*, ale někdy ve spojení s počítaným předmětem může být v množném čísle, např. *s tisícem lidí i s tisíci lidmi*. Je-li v množném čísle, stojí počítaný předmět až na 7. pád ve tvaru 2. pádu: *tisíce lidí, bez tisíců lidí, k tisícům lidí* apod. (také lze říci *s tisíci lidmi*); v těchto případech obvykle znamená „více než jeden tisíc“, popř. neurčité „velmi mnoho“. Je-li v jednotném čísle, je počítaný předmět vždy ve tvaru 2. pádu.